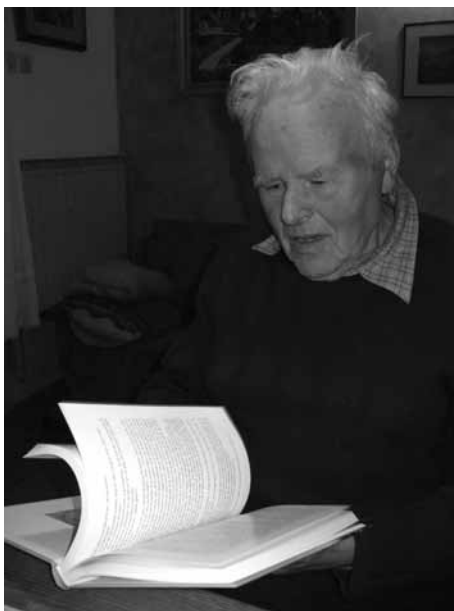

JANEZ DOLENC

(5. SEPTEMBER 1926 – 4. APRIL 2012)

Profesor Janez Dolenc, 9. 12. 2012 doma v Tolminu (foto: B. Ivančič Kutin).

Konec 80. in na začetku 90. let 20. stoletja, ko sem bila dijakinja na tolminski gimnaziji, je gimnazijski profesor slovenščine Janez Dolenc kot učitelj v pokoju poučeval le še v enem razredu, vendar ne mojem. Zato se ga iz tistega časa spominjam le s šolskih hodnikov. Zaradi urejenega videza, vedno v klasični moški obleki, in s šolskim dnevnikom pod roko je dajal resen in strog vtis, vendar je med dijaki veljal za milega profesorja, ki dijaka le s težkim srcem nizko oceni.

Profesorja Dolenca sem osebno spoznala šele, ko sem se kot podiplomska študentka in mlada raziskovalka začela ukvarjati s slovstveno folkloro na Bovškem in v širšem Zgornjem Posočju. Že takoj ob začetku zbiranja in študija literature mi je postalo jasno, da je prav profesor Dolenc najpomembnejši strokovnjak za terensko zbiranje slovstvenega gradiva na tem območju. Med njegovo prek 300 enot obsežno poljudno, strokovno in znanstveno bibliografijo so dela iz slovstvene folkloristike, etnologije, literarne zgodovine, zgodovine, izkazal se je tudi kot urednik, nekaj pa je tudi publicističnih in leposlovnih prispevkov.

Ob branju njegovega domoznanskega opusa sem spoznavala pomen njegovih raziskav za ta prostor, hkrati pa so se mi kopičila vprašanja, ki bi mu jih bila rada postavila. Tako sem ga nekega dne poklicala po telefonu. Ko sem mu povedala, kdo in od kod sem ter kaj me zanima, me je povabil, naj se kmalu oglasim pri njem doma v Tolminu, da se bova v miru pogovorila. Ne spomnim se natančnega datuma prvega obiska pri profesorju (mislim, da je bilo leta 2001), spomnim pa se njegovega prijaznega sprejema in izraženega zadovoljstva, da se nekdo »iz teh krajev« zanima za zapisovanje in raziskovanje pripovednega izročila in da ima celo možnost, da to počne »med službo«; »na ta način je mogoče mnogo več postoriti, kot če se tega lotiš za popoldanski konjiček,« je rad pripomnil.

Že ob prvem srečanju mi je z grenkim priokusom povedal zgodbo, ki sem jo pozneje slišala še večkrat: po končanem študiju slovenščine na Filozofski fakulteti v Ljubljani (1956) mu je bilo obljubljen delovno mesto raziskovalca na Inštitutu za slovensko narodopisje SAZU, česar se je neizmerno veselil. Že kot dijak je namreč zapisoval folklorno izročilo v rodni Poljanski dolini, v fari Javorje, v tretjem semestru je za študentsko Prešernovo nagrado pripravil nalogo *Pripovedno blago severnega poljanskega narečja* in bil res leta 1952 tudi nagrajen. Poleti istega leta se je pridružil terenski ekipi Etnografskega muzeja, ki je raziskovala okrog Šentjerneja na Dolenjskem. Toda zaradi spleta okoliščin obljubljenega mesta na Inštitutu za slovensko narodopisje ni dobil, zato je leta 1957 sprejel službo profesorja slovenščine na učiteljskišči v Tolminu. In, kakor je večkrat ponovil, je takrat sklenil, da bo zagnal svoj lasten raziskovalni inštitut.

In res. Ne le, da je raziskovanju posvetil skoraj ves prosti čas, pač pa se je tudi v šoli in z dijaki, kolikor je bilo le mogoče, posvečal slovenskemu kulturnemu izročilu. Za strokovni izpit je leta 1961 napisal obsežno razpravo »Pouk ljudskega slovstva na učiteljskišči«. Ob obravnavi slovstvene folklore v prvem letniku je kot terenske zapisovalce vključil vse svoje dijakke. Za domačo nalogo so morali zapisati katero koli posebnost ali značilnost, povezano s kulturo njihovega domačega kraja, pa naj so to bile zgodbe, pesmi, pregovori, uganke, narečni izrazi ali šege, praznovanja, jedi, oblačila, stari predmeti, stavbarstvo, obrt. Pred odhodom na teren jih je podučil o pravilih preprostega narečnega zapisa ter o nujnosti metapodatkov, s katerimi mora biti opremljeno zapisano gradivo. Mnogim generacijam dijakov, bodočim učiteljem, je na ta način privzgal posluš in ljubezen do slovenske kulturne dediščine, hkrati pa je vseh trideset let učiteljevanja (1957–1987) rasel njegov dijaški arhiv.

Ob enem od obiskov v prvem letu najinega poznanstva mi je profesor Dolenc razkazal svoj delovni kabinet. Soba je bila prepolna knjig, ne le na knjižnih policah, ki so ob vseh štirih stenah obkrožale prostor, pač pa so bili knjige, zvezki in mape zloženi tudi v številnih škatlah in na eni od dveh pisalnih miz. Povedal je, da je to le priročna knjižnica, »splošno knjižnico« pa da ima v večji sobi v pritličju. Potem je odprl veliko omaro. Dve dolgi polici so zasedale bolj ali manj debele mape iz lepenke. Pojasnil je, da je to njegov »Dijaški arhiv«, na katerega je bil še posebej ponosen: »v vsaki mapi je gradivo določenega lokalnega območja, znotraj tega pa je gradivo razvrščeno po abecednem redu posameznih vasi in po priimkih dijakov.« S police je vzel precej obsežno mapo z napisom »Bovec« in mi jo izročil, da si jo

Profesor Janez Dolenc ob grobu Simona Gregorčiča udeležencem ekskurzije pripoveduje o svojih raziskavah življenja in dela tega pesnika; o njem je objavil številne prispevke, med drugim leta 1989 tudi monografijo *Simon Gregorčič*. Libušnje, 18. 6. 2005 (foto: B. Ivančič Kutin).

publiže ogledam. »Toda to še ni vse o Bovškem,« je pripomnil in s police potegnil še dve mapi, eno z oznako »Bovško« in drugo z oznako »Čezsoča Trenta«. Bil je nadvse zadovoljen, ko sem sprva osuplo, nato pa z velikim navdušenjem in občudovanjem listala po gradivu in ga komentirala. Iz otroštva sem se spomnila nekaterih ljudi, ki so že preminuli, v teh mapah pa je za njimi ostalo, kar so od njih zapisali Dolenčevi dijaki. Zavedala sem se, da v rokah držim neprecenljiv zaklad. Profesor pa je dejal, da mi je gradivo na voljo, kadar koli bi ga potrebovala, za kar sem mu bila in sem mu še zdaj iz srca hvaležna.

Obiski pri Dolenčevih so bili toplo gostoljubni in prijetni. Gospa Rafaela, soproga profesorja Dolenca, me je rada najprej povabila v kuhinjo, da sva ob kavi ali čaju malo pokramljali. Tudi sama je z obsežno domoznansko monografijo *Stoji v planini vas – Tolminske Ravne* (2006) raziskovala izročilo rojstnega kraja, zato je delo svojega moža – čeprav mu je posvečal skoraj ves svoj prosti čas – razumela in ga podpirala. Mnogokrat smo se skupaj pogovarjali o vsakdanjih stvareh, oba Dolenčeva sta rada pripovedovala o svojih spominih na preteklost. Ko sva bila s profesorjem sama, pa so se pogovori največ sukali okoli slovstvene folklore – o tem je bil leta 2003 v reviji *Slovstvena folkloristika* objavljen pogovor z njim – ter o drugih področjih njegovega strokovnega zanimanja in delovanja. Posebej rad je govoril o delu z dijaki, ukvarjanju z leposlovjem in raziskovanjem tolminskega punta. Ne le, da je rad pripovedoval, z zanimanjem je spraševal tudi o mojem trenutnem raziskovalnem delu; vselej sem bila deležna njegovih konstruktivnih komentarjev in spodbud.

V zadnjem desetletju sva se s profesorjem Dolencem pogosto srečevala tudi na raznih kulturnih prireditvah v Posočju; dokler mu je zdravje dopuščalo, je kot član redno prihajal v Ljubljano tudi na srečanja Sekcije za zbiranje in raziskovanje slovenske slovstvene folklore pri Svetovnem slovenskem kongresu. Junija leta 2005 sem za to sekcijo pripravila ekskurzijo na Tolminsko. Profesorja Dolenca sem prosila, da bi pri Hudičevem mostu nad koriti Tolminke predstavil nekaj folklornih pripovedi. Toda profesor je storil še več: pripravil nam je pravo folklorno pripovedovanje. Povabil je svoja pripovedovalca, Angelco Brešan iz Raven in Ludvika Janeža iz Čadrga: pripovedovala sta nam in uprizorila skeč v narečju. Sam je prevzel besedo pri postanku ob grobu Simona Gregorčiča pri cerkvi sv. Lovrenca na Libušnjem, kjer je z nami delil bogato znanje o vélikem slovenskem pesniku. Prav tako smo ga z zanimanjem poslušali pri domačiji Cirila Kosmača na Slapu ob Idriji.

Zaradi zavzetega delovanja na različnih kulturnih področjih je bil Janez Dolenc med Tolminci sprejet za svojega, cenjen in spoštovan pa je bil po vsem Zgornjem Posočju in na Primorskem nasploh. Na predlog Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU mu je občina Komen leta 2006 podelila Štrekljevo nagrado.

Leta 2010 sva se s profesorjem Dolencem dogovorila, da bi za arhiv Inštituta za slovensko narodopisje fotokopirali dijaško gradivo (izvirnike je namreč že pred leti obljubil Pokrajinskemu arhivu v Novi Gorici). Profesor je bil zadovoljen, da bo gradivo pri roki raziskovalcem, in večkrat je izrazil upanje, da bo v strokovnih obravnavah in objavah v lokalnih publikacijah spet prišlo med ljudi – v okolje, kjer je bilo zbrano. V tem času sem Dolenčeve obiskala skoraj vsak drugi mesec. Sposodila sem si po dve ali tri mape, in ko sem jih sama ali s pomočjo študentk preskenirala in uredila kazalo s popisom vsebine, sem mu gradivo vrnila in si sposodila novo. Tako je Inštitut do konca leta 2012 pridobil kopije vsega Dolenčevega dijaškega gradiva z izjemo map z Vipavskega in Goriškega; to gradivo je namreč že pred leti deponiral v Pokrajinskem arhivu.

Vsi inštitutski sodelavci smo se strinjali, da predlagamo, da profesorju Janezu Dolencu, ki je leta 2011 praznoval 85-letnico, Slovensko etnološko društvo podeli Murkovo nagrado. Kljub častitljivi starosti in tudi ne prav trdnemu zdravju je 18. novembra 2011 pripotoval iz posoškega Tolmina na štajerski Destrnik. Ob prejemu Murkove nagrade za življenjsko delo je vidno ganjen povedal, da mu najprestižnejša nagrada za področje etnologije in folkloristike izredno veliko pomeni in da je z njo izjemno počaščen.

Janeza Dolenca sem nazadnje obiskala 24. februarja 2012, in kot vedno me je bil vesel. Po krajšem klepetu in izmenjavi map sem se poslovila z obljubo, da se kmalu spet vidiva, ne vedoč, da mu zadnjič stiskam roko. 4. aprila 2012 smo izvedeli, da je preminul. Ob žalostni izgubi za družino in vse, ki smo ga poznali in ga cenili kot človeka, pedagoga in raziskovalca raznoterih področij slovenske kulture, pa tolaži misel, da so strokovnjaki ovrednotili njegova prizadevanja in mu še pravi čas izrekli zaslužen potrditev in priznanje. 12. novembra 2012 so spomini na Janeza Dolenca spremljali prireditev ob podelitvi Murkovih nagrad, ki jo je prav zaradi nagrajenca v prejšnjem letu gostil Tolmin.

Barbara Ivančič Kutin